

י י ד י ש ע

פעסטער צייטונג

די ערשטע בלאטט ערשיינט דריימאל וואכענטליך...

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן יעדע טאג פארענען ערערען...

Nr. 152. פיערעהנטער יארהאנג. פסט מאנאט טו טבת ה'תרמ"ג. Pest, den 25 Dezember 1882.

פערשיידענע ניוואנכויטען.

(נאך איין גוט אב טעג) גען דאס בלוט-ב-ל בלוט דער פעסטער ללאך פראפענטליכס אין זינער זאמסאנ-טע-טער אין טאטשען דעם בעקאנטען פאזיטער פראפעסארס ערנסט ערנאן זענען דא בלוט-בעשולדיגט אין דיעזעם טאטשען היסט עס אנטער אנדערס: 'אנטער אלען באזאמטען פערלימאנטען דאס יע אין דער זעלס אינטימיטען, ניכט עס קיינע אנטשטאטערע אידע וועלאוערע אלס זענען זעלבע בעהיטעט. דאס דא ווען עס געוויסען רעליגיאזען ציעקען מענטשען בלוט נאכאיינען. אינעם דער שטענדיגסטען פירבאטע דער זיישען רעליגיאן בילדען דאס פערבאט בלוט אבערהויט צו גענויסען זענען אלס דער פראטעס יודע לעבער אלע קוואלען ערווענען ווערען בעפאר ער זיך דאזי ענטשליסען קאנטע, ווער דען זענען דעם בלוטעס אינעם שוהיע-ע-ע זענען זינע רעליגיאן צו פערלעטען - זעלבער אונזן אידעס דאן, בעהיטען צו וואללען, דאס דא ווען זאנאר מענטשען בלוט גענויסען איד ציאר - צו רעליגיאזען ציעקען אין זינע טעסטען יאר-הונדערטען נאך שטופטען דעם ביסטליכען גלי-בענס טייכע זענען דער היידען דא פערליט-דינג איד דאס דא ביסטען ביא געהינטשפארען מאהלישען מענטשען בלוט גענויסען, איד דאך ווארען דיעזע מאהלישען נאנן אינשולדען גענוג אנטשולדען זינע אבער איד דא זיישען אטע-פיערשאנען דא ביסטען זעלבע אינעם זענען דער פארשען בלוט-בעשולדיגט זענען זעלע געליט טען וואללען עס אס זענענען דורכען דאס נעמער דא ווען זענען זאך באזאמטער פער-לימאנטען פערבאטע זיעדען וואללען? דיעזעם טאטשען ענדראס קיינע זענען ניכט נישט שאן זענענען דאס פאן אנטיעדען ביסטליכען געלעהרעטען הערפארנעהאבען ווארדען אביהענעס ליכט הער פראפעסאר ערנאן איד דער ביסט-ליכען זעלע אלס פיערסיפא (פארסום) איד דעם-טען טאטשען עס אס זענענען דער זינע דא קאמפא-ליקען זענען געבען דורכשען עס וועדע אונזערעס עראטשענס זעל ציעקענענער געווענע זענען מאן דא האבען ווערדענענער דער קאמפא-לישען קויבען נאכעטער אבער דא בישאפען עי-ע-בישאפע איד קארדנאלען - צו אב-נאכט פאן טאטשען זענען דא בלוט-בעשולדי-נינג פערבאטע העטטען דא טאטשען דיע-זער מענער העטטען אינע נאנן אנטיעדע וויכטיג אלס דא טאטשען פאן געלעהרעטען פראפעסאר-דינג דען דא איז דאס פאלק קיינען אינשולדען אבען קאנען עס האנדעלש זיך איד העכטא ניכט אום אידע וויסטענשאפטליכע פערלימאנטען געווענע זענען דאס אידע בלוט-בעשולדיגטע פערלימאנטען געווענע זענען דאס אידע דא אנטשענענענע העטער דיעס איד רעכט ניט וויסטען, היסטאפע איד דא אלס דען דאס פאלק אינשולדענען דאס יע אין דער זעלע אלס אידע זען פערלימאנטען ניכט פערלישען לאסען אידע דעם טאנער פירסט-סימאס אידע דעם קלאסע-שאער עי-ע-בישאפען עי-ע-בישאפען פארענע-מאל וויכטיגער אונזערענענע פראפעסארען איד דאס אידע אונזערענענע קורבענע פירסטע זענען בעקאנטענער זענען ליבעראל: דא וועדען מיט אידערע מינינג אין דיעזער פיליכען אונזערענענענע עי-ע-בישאפען

אין דיעזער זיינע וואללען מאכע דייטשע בלעטטער דאס ענטשענען דעם נאנען קריגע-לעיס עקלערען. אין בענע איז דיעזע אנוכט שרייבט נון דא זייע פרייע פריעסען וויא פאנאט: 'זענען ווערקליך פירסט ביזמארק זעלבסט עס וואר דער דיעזען קריגע-לעיס הערפארנעהאבענען זא דיעזע דיעס אינע צור אייפדיכטענען גענוטהע-אינע עס וועדע דאס אין בעווייז דאס מאן אין אישטראנד אונזערע פרינציפאלע ערנסטליך זוכט איד דאס דער דייטשע פרינציפאלע אלס עס אייפדיכטעטע אים אינע דאזי ערפארנעהאבענען דאס ווער אינען אס אפלישען בעהיטענעם בינענעם מיט דעם דייטשען הייסען ערטיקען מאנען: נון פירסט ביזמארק זעלבסט זיך ניכט פרינציפען אים אינ-זענע פרינציפאלע דא עס קיינען ערנסטען פאר-טוקער אין עסטערייכע-אונגארען ניכט דער אין בילד-נינג מיט רוסלאנד אינעם בינענעם מיט דייטשלאנד פארזיעדען וואללען. דא אונזערענענען הייסענע-ליכטיקייט דעם נאכפאלק קאנאקאן קאנטע אן דיעזער שראטאנע ניכטע ערטיקען, נאך וויאס אנדראשי האט אים ווארען 1879 דאס בינענע זיישען עס-טערייכע-אונגארע אידע עסטערייכע צו שטארק נע-בראכט דיעזעם געקליבען שייטעס האט נאך אנדראשי זינען אינזאנענען נאנען צו פערדאנ-קען אים נאך אנדראשי נעמער, נאך ניכט מי-ניכטער דעם אישטענען זא בעווייזט ער דאך נאך זא פיער אינשולדען אים צו פערלימאנטען דאס דיעזע הייסענענע פראסעס האט זינעם געבענען דאס דעם בינענע זיישען אונזערע מאנארקע איד דעם דייטשען הייסען ניכט אונזערענענע פרינציפען זיעדען אביהענעס דאס איד דער פאן טיפא אים אונזערענענע פרינציפאלע ערנסטען מיט ענטשענענענע עקלערען דאס אינע שטארקע דער ביהענען פערליכען פערלעטענעס נע-געווענענע ניכט צו בעהיטען זינע אונזער זענען אישטען איד אבער ניכטע אונזערע צו פערשענען ביהענען איד דאס דאס עסטערייכע-אונגארע-דייטשע בינענע-אייפדיכטע יודע ערפארנעהאבענען איד דאס וואנענע עסטערייכע-אונגארע אונזערענענע האנד אין האנד זענען - קיינע מאכט עס וואנען זיעדען זען פיע-דען אן אינזאנע צו שטארקען'

קרעני אדער פרינדיע?

דער קריגע-לעיס דער לעצטען טאג האט ניכט פערשעהלט מאכע פערשייטענע אונזער-טען נאכענטליך איז דער באזע ווא דא טען קראנאנען אטט זא געוואנט זינע דאס דא פאן אינעם איד נור האריבענע קרעפטען זעלבסטע ליכט זענענענען ווערדען קאנען עס האבען דען איד זא מאכע באזאנער דען קאפ פער-לארען בעפאר נאך אינע אינענע קאנאנע אידע איד נור אינע אינענע פיסטאלע אונזערענע זאזערע אינעם דאס זיך טעסטענענע דער ערסטע שרעקען בעווייזט געלעטען מאן בעהי-טענע טיילע נעמער דא פארלישען לאנע טיפ מעהר דויע אונד בעוואנענענע - אונד דיעזע פרינציפען מינענענעם ניכט מעהר זא נעמערען ווא פאן אים ערסטען אינענענענע אונזערען צו פוסטען געליבען - אונד וויא איז דער קריגע-לעיס דען דאך ענטשטאנענען? וויא אינע דייטשען בלעטטער גלויבען, דער הייסע דערזעלבע פאן פרינציפען-מארק זעלבסט דער. דא זאנע פערבאטע זיך געמילך פארנענענע טאטשען: אים ווארע 1881 ליכט דאס בינענע זיישען עסטערייכע-אונגארע איד דייטשלאנד אב. נון ערשטענענע אבער פירסט ביזמארק דאס אונזערע מאנארקע נאך ניכט נע-קאנען זינע דאס בינענע מיט דייטשלאנד צו ער-נייערע וואנענען לעבער און וואנענע מיט רוסלאנד אינזענענען. אונד פירסט ביזמארק ווארדע אן זענער זינער פערשייטענע דורכ ציאר געזע-שערקט: ערשטענעם ווייל עסטערייכע-אונגארע נאך אטענען ליכטעט דורכ דא דייטשע מאכט אים באשטיען אונד דער הערענענענע הייסע-קריגענע צו וועדען עס קיינע אלס אים אונזער-עסע עסטערייכע-אונגארע מיט רוסלאנד אינע פערבאטענע שרעקען און וואנענע מיט רוסלאנד זענע דאס דיעזע ביהען מעכטע דאס אים צוזאמענ-שטימע בעהיטענע טיפיקע דור אן פיערע-כער ווינע אונזער זיך אישטענען - דאס איז אינעם זיישענע אבער אים עס יא בעקאנטע דאס דער געווענענענע מינענע דעם אישטענען עסטערייכע-אונגארע-רוסלאנד פאן קאנאקא פרייער אים זענענענע אונזערע מאנארקע אים שייטען האפט טעסטען ווא איד אין זינע דאס-טען הייסענענע פרינציפען אינע בעוואנענענע ליכטענע זיך ערפרייע דעמאלט דאס ביסטען אונזערענענע מינענע דעם איד-פרינציפען אונזערענענע פרינציפען זענען דעם עסטערייכע-אונגארע-אונזערענענע בינענענע אונד דא זיישטאנע-פרינציפען אינעם בעהיטענעם צווישען עסטערייכע-אונגארע אונד רוסלאנד פא-פארלעס אפער אביהען אים נון דיעזע פא-נע דעם נראפען קאנאקא צו פערבאטענע דיעס פירסט ביזמארק און זענען ליכט-זיישענען דאס אונזערענענע רראטאנענען שייטענע רוסלאנדס דא ענבע אן דען עסטערייכע-אונגארענען גענענען פארנענענענע זיעדען נאכענענענע הייסענע אונד ציאר מיט דער אנדרישע דאס דיעזע הייס-טענען אינענענענע זענען עסטערייכע-אונגארע נע-דיכטער זינען עס וואר דאס נאנען אלס אינע ווא איד נון דאס עסטערייכע-אונגארע אן ניכט מיט אינער מאכט אין בינענע אביהענע זעל-כע דיעזעם בינענעם ניכט האטען וואנענען ליכט אינעם מינענענענע פראטענען אן דאס נע-ליכט עסטערייכע-אונגארע אונזערענענע

זינגע פרויא אים דעם צימטער, אים נאך היילע צו רופען, דאך ווארדען זיא ביידע פאן דען רייבערן ערמארדעט, ווארויף דא רייבער דא פליכט ער-גריפען.

רױסישע יודען אין אמע-
ריקא) אבער דאס נעשן דער רויסישען יוד-
שען פליכטלינגע, דא נאך אמעריקא איסגעווא-
הערט פערנימטט מאן יעצט זעלטען אירענער
אינגע נאכריכט, אים אז אינטערסאנטער דוילפע
פארגענדיק מעלדונג דעם ענגלישען בלאטטעס
העראלד; זיין דיעזעלבע לויפט: דער אמעריקא-
נישע הילפס-פעראון האט ביא דער שטאט וינע-
לאנד איינע יודישע קאלאניע איף אייגענע קאס-
טען געגרינדעט, דא קאלאניע בעשעמקט גע-
געווערטיג אים 476 יודישען זעלען, זיא וואה-
נען אין פונע גראסען געביידען, וואפאן יעדעס איי-
צעלע געביידע 20 ארבעטסליכע פאמיליע-וואהנענען
ענטהאלט, אים פערטאנענען פרוה-אריבער בעאנ-
נען דיעזע יודישע פאמיליען דאס פערל צו בעא-
בייטען, אללין דא זאכע נינג נוכט אז לייכט, דען
זיא מיסטען ערסט איינען ווארד איסראעל, אים
פאן אללעס איין אייגענטליכעס אקער-פערל הער-
ציטעללען, איך דא ערוועהנטע פונע געביידע
מיסטען דא אייגענארבעטען זיענע זעלבסט הער-
שעללען; זיא זיא בייזענע זיך גלייכצייטיג איר איינע
קליינע סינאגאג, זיענענע דער הערשען צימ
בעגאבען זיך דיעזע פלייסען אינד ארביטאמאנען
מונשען נאך ענטפערטענען געגענדען, ווא זיא איין
שטאטע געלד פערדענענען.

ביזעפע דער רעדאקציען.

נאך איללאן; זיך געווענען זעהן, אירען אפיקעל
ניכט פערפאפענטליכע צו קאנצען, עס איז איינאל אוי-
דער זינדענדיק, פערפאפענטליכע און אוועקעס
בלאטעט ניכט ערשינען צו לאסען.

לאַטשאַ-עווענג פֿאַם 21 דעצעמבער 1882.
בױן 9 73 89 37 86

פֿראַנצאָזישער רעדאקטער: מאַר ברױני.

קאָנרױ.

אין דער איינאמטען איהראמטען קיר-
טום-געמיינדע צו הערמאנישטאדט (זעבענדיגען)
איז דא שיעלע איינע שיהט זיכער, דער צו-
גליך זיין זיין קורא זיכער זיין מוס, פאן רח איר
העל צו בעזענען, אירע-געהאט 400 גולדען
זאמט פרייע וואהנען, אנצער שחיסה אונד נע-
בענטאלימטענען, דעלעקטאמטען האבען אירע
התרות קבולות, ווא איך אירע צייטסעס מאני
זמנו לענסטעס בז ענדע פערט 1883 איינצונע-
דען אונד איף פראכע צו ערשינען, ניר דעם איר-
צענטרימען ווערדען דא זייער-שפענען פערנימטע.
1-8 יודיה ביין לאונער, פיענעס.

שיינען איינעם ניסמליכען ביא איינעם צום סאדע
פערארמיהייטען פארשייבע - דא ריעה ער:
פראנעס אלא נוכט מיר, ווען איך דא ניכט
היינצווערדען האבע זיא - אלס אינדעס דער ניסמ-
ליכע ערשינען אינד אידעס איינרענדיק צום געוויס-
סען שפראך, דא שיען אבערדאנק דעננאך פיר ווע-
ניגע איינענבליקע זיינען פערענען טראמץ איינע-
געבען צו האבען. - שפעטער פראנעס מאן איהן
אב ער נאך איינמאל זיינע פאמיליע זענען מאכ-
טע 70-דאך אבערדאנק שיסטעלעט אנטויליגע דען
קאפא אינד זאנטע: איר האבע קיינע פאמיליע
מעהר 10 - נאנצע נאכט פאר 19 - טען איהן דען
20-טען שיען, ער זעהר רויזיג אז דאס מאן איהן
אום 6 אוהר מארגענס אים דעם שלאפען רימטען
מוסטע אים איהן צור ריכט-שפעטען, ווא דער
נאלגען בערטיגס איינענבליקען וואר, צו פיהרען
איך זעפט פערליכעס איהן זיך מוסה ניכט; ער
אילפע לייכטען שריטעס אינד מיט איינעם פריע-
בען לעבען איהן דען לויפען צור ריכט-שפעטען.
הער אימאכען איהן דא הענקערס-געוילפען, אים
איהן דא קליידער אייסצוגעהן, דאך ער ווען
אלע צוריק אונד צאן זעלבסט זיינע אינפארם
אום, דער אקט דעם הענקערס ווא איך איינער
מינטע פאללאגען, זעכס מינטען שפעטער ער-
קלערטען דא ארבעט, דאס דער סאך בערטיגס
איינענערטען ווא, פראמערעס בלייבע דא לייכע
איינע פאלדע שונדע נאך אס נאנאך, - אז ווייס
דער בערטיגס אבער דאס וואהלפערדענען ענדע
איינע זעהר שווערען פערבערענען דעסען איי-
טהאט, ווא געזאנט, לידער איך אין איינרענדיק
הוישער שווערעס צום אפערען געפאלען, וויר
מיסטען הייבא א ניר בעמערקען, דא אבערדאנק
זעלבסט זאנטען ער קעננע קיינע רעליגיאן ער
קעננע קיינען נאכט! - דאמיט האט ער איינעם-
ליך דא נאנצע באנדע דער, אירע-דעסענען נע-
קעננענענטע, ניר אלעכט געשען, דא קיינע רע-
ליגיאן איך קיינע נאכט קעננען, זיך פיינדע דעם
שטאטעס, דאס זעהן וויר ביא דען, אירע-דענ-
מיסטען, ביא דען ענדליכעס, ביא דען נאכטען,
ווא דא רעליגיאן פעהלט, דאמיט פעהלט איך דא
לייכע צום שטאטע אונד צו דער בעשטעהענען
געוועלשטאפליכען ארענונג, ניר וויר איינע וויר-
ליכע רעליגיאזע רעזערווונג קאנצען דא העוואל-
צאנענען בעזענענען איהן פיר אלעמאר איינער-
דיקט ווערדען!

רױסישע יודען אין אמע-
ריקא) אבער דאס נעשן דער רויסישען יוד-
שען פליכטלינגע, דא נאך אמעריקא איסגעווא-
הערט פערנימטט מאן יעצט זעלטען אירענער
אינגע נאכריכט, אים אז אינטערסאנטער דוילפע
פארגענדיק מעלדונג דעם ענגלישען בלאטטעס
העראלד; זיין דיעזעלבע לויפט: דער אמעריקא-
נישע הילפס-פעראון האט ביא דער שטאט וינע-
לאנד איינע יודישע קאלאניע איף אייגענע קאס-
טען געגרינדעט, דא קאלאניע בעשעמקט גע-
געווערטיג אים 476 יודישען זעלען, זיא וואה-
נען אין פונע גראסען געביידען, וואפאן יעדעס איי-
צעלע געביידע 20 ארבעטסליכע פאמיליע-וואהנענען
ענטהאלט, אים פערטאנענען פרוה-אריבער בעאנ-
נען דיעזע יודישע פאמיליען דאס פערל צו בעא-
בייטען, אללין דא זאכע נינג נוכט אז לייכט, דען
זיא מיסטען ערסט איינען ווארד איסראעל, אים
פאן אללעס איין אייגענטליכעס אקער-פערל הער-
ציטעללען, איך דא ערוועהנטע פונע געביידע
מיסטען דא אייגענארבעטען זיענע זעלבסט הער-
שעללען; זיא זיא בייזענע זיך גלייכצייטיג איר איינע
קליינע סינאגאג, זיענענע דער הערשען צימ
בעגאבען זיך דיעזע פלייסען אינד ארביטאמאנען
מונשען נאך ענטפערטענען געגענדען, ווא זיא איין
שטאטע געלד פערדענענען.

דאך, אז פערלענעטע, דאס אידעס איין פוס אבע-
נאמטען ווערדען מוסט, דער רובלאזע טענט, דער
דיעזע כאמבע געשלידערען, היעס אבערדאנק, ער
וואר אים מרועטעס געבראען, געהארטעט אבער צו
דען זאנענאמטען, אירע-דענעמטען, וועלכע בע-
קאנמליך פיר דא לארווייניג דער שטאטס מרי-
עס זאמט אומגעבונג פאן דער עסטערייכ-
אונגארישען מאנארכיע מיט דען פערווערפליכטען
מיסטעלען קעמפען, אבערדאנק דענעס אין אונז-
רער געמיינזאמען ארבעט אים אינפאנטעריסא-
ווארדע זינענדיגס נאך כאמטען געשיקט, פליכ-
טעמ אבער פאן דארט נאך איהאלען, ווא ער פאן
דען, אירע-דענעמטען דען אינפאראט איהנאנדעס,
נאך מרועטעס צו געהען אים דארט הורף אפפריעוונג
איינער כאמבע יענע צו בעשענדיגען, וועלכע אן דער
ערפאפענטע-פריערליכקייט דער לאנדעס-אויס-
שעללונג זיך בעשחיליגען, דאמאלס אלס ער דא
דיא באמבע געשלידערט, געלאנג עס אידעס, היי-
ליך אים דער שטאטס צו ענטווישען אונד ווערדער
נאך איהאלען היינצווערפליכטען, - אלס יעדאך
איינע נאמטע שפעטער אונד אונד קאני דא
מריעטער לאנדעס - אייסשעללונג בעזוכטיגטע,
וואלפע דיעזער אבערדאנק ווערדער מיט איינער
באמבע נאך מרועטעס קאמפען, אים דאס לעבען דעם
מאנארכיען זעלבסט צו בערפארען דעסמאל ווארדער
ער יעדאך איינע אייגענבאהנע-שטאציען פאר מרועטע
גולדער ערווישט אונד אז וואר ער דארטן פער-
הערטען, זיינען רובלאזען אונד פליכטווידיגען פלאן
צו אינפארהייט צו ביינען, - ווא ניין אים מרועטע
פאם 20-טען דיעזעס טעלעגראפירט ווירד, ענדעטע
אבערדאנק אס יענעס טאנע הורף הענקערס-האנד,
- מרועטע יענעס יענעס הייבט פערביכער: דאס
19-טען פיר 10 אוהר, ווארדער דעם פערביכער
דאס אורטייל פערלענען, קראפט דעסען ער אס
נאלגען שערבען מיסטע, דער הארמטענאמטענע
פערביכער פערצאן ביא אנהאיינג דיעזעס מא-
דעס-אורטייל קיינע מיינער, ער זיינע זיך נאני
פראהליך אונד מראמטעלעט צו זיינער אינטער-
האלטונג מיט דען פונען איהן דער מיט פראטע,
דא פיהרט איהן נון אין אן, צעללע צוריק
מיט פאלען וואכען אומגעבען ווא, איך איר
איינערען דער צעללע היעלטען מעהרערע סאל-
דאטען וואכע, איר דאס געמישטע דען פערביכער
ניכט; ער מאכט זיך נאני געמישליך זיינע צו-
נארמאליען, הייבט אונד בלייב דען רויך מיט
נרענענענלאזער פערביכייט דער האבע איינס געזיכט,
דעם טויג דא אינפארם איינעם אינפאנטעריסען
דעם מרועטער רעמענטס, - נון פראנעס מאן
איהן דער מילטער-נייסמליכע קאמפען ווארד
דאמיט ער איהן אים זיינע דער רעליגיאן איהן דען
סאך פארביכערען? אבערדאנק ערווערדערע
אנטויליגע: וואס רעליגיאן? איך קעננע קיינע רע-
ליגיאן איך קעננע קיינע נאכט! איך מאן קיינען
פראפען האבען! - אלס מאן איהן דארטן איי-
פערקראס מאכטע דאס דאס געווענען דאס ער-

קורז-טאבעללע פֿאַם 21 דעצעמבער

קאָרז	קאָרז	קאָרז	קאָרז
24	127	63	27
37	112	107 50	124
118	83 47	84 60	97 25
96	96	97	98
99	101	102 75	98 50
98	98	106	

פֿרוכט- אונד מעהל-פֿרייז-טאבעללע.

פֿרוכט	פֿרוכט	פֿרוכט	פֿרוכט
75	76	77	78
79	80	81	82
83	84	85	86
87	88	89	90
91	92	93	94
95	96	97	98
99	100	101	102

